

Markies Jan IV van Glymes

Een grafschrift en een gedicht

In het huldigungsboek, onder den titel „Trouw aan Oranje" verschenen ter gelegenheid van den vijf en twintigsten verjaardag van H.K.H. Prinses Juliana, treft men een gedicht aan, getiteld

„[Jan IV van Glymes](#), Markies van Bergen op Zoom,
† 21 juli 1566 in Spanje".

In dit gedicht wordt de genoemde markies, een vriend van Willem van Oranje, doch tevens een overtuigd katholiek, voorgesteld als een slachtoffer zijner beginselen. Hij koos n.l. in het staatkundige de partij van de Nederlanden, terwijl hij in het kerkelijke trouw bleef aan Rome. In hoeverre is deze schildering van den Bergen op Zoomschen markies historisch houdbaar, in hoeverre berust zij op de legende of de volksoverlevering, zooals de schrijver, dezelfde als ondergeteekende, die in zijn geboorteplaats heeft vernomen?

Het gedicht eindigt n.l. met de strofe:

*Te Meimaand vertrok Jan van Glymes de Vierde met
Montigny samen naar Spanje.
Zijn doodsbericht kwam in den hoogzomer binnen;
't ontroerde den Prins van Oranje.
Zijn bezit werd door Alva gesequestreerd en daarna door de
Staten genomen.
Zijn volk bleef aan Nederland trouw met de trouw waarmee
het gehecht is aan Rome.*

Van bevriende journalistieke zijde wordt onze aandacht inmiddels gevestigd op het grafschrift van Jan van Glymes, dat zich bevindt in de thans hervormde (voorheen katholieke) kerk te Bergen op Zoom, en

dat in verschillend opzicht in tegenspraak is of schijnt met het gedicht uit „Trouw aan Oranje". Dit grafschrift, gegrift op een koperen plaat aan de doodkist van den markies, luidt n.l. vertaald uit het Fransch daarin het gesteld is, als volgt:

„Hier rust de Hoog Edele Heer Jan, tweede Markies van Bergen, Graaf van Walhain, Ridder Van het Gulden Vlies, Raad van State, Edelman Van 's Konings Kamer, Gouverneur, Kapitein- Generaal en Hoogbaljuw van Henegouwen, kapitein van 't kasteel van Kamerijk, die op ernstig verzoek van den Hoogen Adel der Nederlanden, tot voorkoming van de verschrikkelijke oproeren, waarmede deze landen bedreigd werden, zich naar den Koning van Spanje begaf te Madrid, alwaar hij elf maanden na zijn vertrek zijn leven als een goed katholiek eindigde den 21 Mei 1567, oud zijnde 39 jaar; die om zijn uitzonderlijke deugden in het algemeen door ieder zoodanig werd bemind en geacht als ooit eenig prins, wiens nagedachtenis in waarde gehouden is; — nalatende zijne gemalin Mevrouw Maria de Lannoy, als weduwe en uiterst troosteloos.

Hij heeft met haar in voorbeeldigen vrede, eensgezindheid en liefde gedurende zeventien jaren geleefd, zonder door God met kinderen gezegend te zijn. Het is zeer te beklagen, dat een zoo volmaakt echtpaar geen afstammelingen naliet, die de deugden hunner ouders konden navolgen. Bidt God voor zijn ziel."

Zoals men bemerkt, vermeldt het grafschrift een anderen sterfdatum dan het gedicht, vervolgens verbaast, dat Jan van Glymes hier de tweede markies van Bergen op Zoom wordt genoemd, terwijl het

gedicht spreekt over Jan van Glymes de Vierde; eindelijk zegt het grafschrift niets over eenige oneenigheid tusschen den markies en de Spaansche kroon.

Het zij mij vergund deze drie punten nader te belichten; men krijgt dan, hoop ik, meteen een beeld van een zeer edele figuur uit onze vaderlandsche geschiedenis.

Jan IV van Glymes, meer bekend onder den naam Jan van Bergen, zoon van Antonius van Glymes, markies van Bergen op Zoom en diens wettige echtgenoot Jacqueline de Croy, volgde zijn vader op als markies bij diens dood, op 26 Juni 1541. Ofschoon de vierde onder zijn naamdragers, die over Bergen op Zoom regeerden, was hij de tweede markies, daar zijn voorouders, waaronder Jan II van Glymes de meest roemruchtige is, den titel voerden van Heer. Deze Jan II is te Bergen op Zoom heden nog algemeen bekend als „Heer Jan met de lippen”. Hij regeerde 1444—1494.

De datum, boven het gedicht vermeld, is echter onjuist, in tegenstelling tot den datum op het grafschrift. Jan IV van Glymes vertrok tezamen met Montigny naar Madrid op 1 Juli 1566 en stierf daar op 21 Mei 1567, Volgens de overlevering door vergif. De juistheid dezer overlevering wordt in twijfel getrokken.

De onjuiste dateering boven het gedicht heeft men als volgt te verklaren. De schrijver kwam op de gedachte, Jan van Glymes te bezingen, toen hem door de redactie van „Trouw aan Oranje” een bijdrage gevraagd werd, waarin meer speciaal de trouw der katholieke Brabanders zou worden gekenschetst. Wie was beter als voorbeeld geschikt dan de katholieke vriend van den Prins, mede-onderteekenaar van het Verbond der Edelen?

Jan IV van Glymes, markies van Bergen op Zoom, 1541—1576.

Behalve de overlevering werd geraadpleegd het derde deel van het Corpus Iconoclasticum, behandelend de [Hervorming te Bergen op](#)

[Zoom](#) en verzorgd door J. Kleijntjens s.j. en C. Slootmans, een uitgave, die wij eenige maanden geleden hier ter plaatse aanbevalen. Daarin leest men:

“Nog in deze maand Mei viel rouw over het Markiezaat van Bergen. Zijn heer Jan IV van Glymes, die 1 Juli 1566 met Montigny naar Spanje was vertrokken, overleed daar den 21en dier maand als goed katholiek (niet tengevolge van vergif, zooals sommigen zeggen).”

Bedoeld wordt natuurlijk: den 21^{en} dier tevoren genoemde Meimaand, maar bij vluchtig naslaan beging ik de vergissing, te lezen „hij vertrok 1 Juli 1566 en overleed den 21^{en} dier maand" (n.l. Juli). Ziedaar de oorzaak der begane fout, welke ik den lezers van „Trouw aan Oranje" wel verzoek te herstellen. Daar mij iets bij hing over de maand Mei heb ik in de slotstrofe den vertrekdatum bij voortgezette vergissing vervroegd.

Dat de markies vermoord zou zijn, wordt in het gedicht niet beweerd. Wel wordt hem de uitspraak van een voorgevoel hieromtrent in den mond gelegd. Zijn vertrek naar Spanje onder de omstandigheden, waaronder dit plaats vond, was n.l. een uiterst moedige daad. Hij was met Oranje bevriend, had het verzoekschrift onderteekend, stond bekend als begunstiger der rebellen, en zelfs wist men te Madrid, dat hij, hoewel onverdacht katholiek, weigerde de ketters ter dood te brengen, al weerde hij hen uit het Markiezaat. Voor dezen man was het een hachelijke zaak, naar Spanje te vertrekken in 1566!

Volgens de overlevering is hij vermoord, de bewijzen daarvan bestaan echter niet. Maar het volksvermoeden is verklaarbaar en werd door de feiten versterkt, zooals zal blijken:

Na zijn dood werd het lijk van Jan IV van Glymes naar Bergen op Zoom vervoerd en bijgezet in het familiegraf in het koor der St. Gertrudiskerk (thans Ned. Hervormde Kerk). De Hertog van Alva volgde den lijkstoet. Doch het genoemde boek vervolgt:

“Desondanks werd door Alva een proces tegen den overleden markies bij den Bloedraad aanhangig gemaakt, omdat hij, zooals de Acte van beschuldiging zegt, met andere adellijke heeren geprobeerd had de Nederlanden in een aristocratische door hen geregeerde republiek te veranderen. Hij had ook de vergaderingen der ontevreden edelen gepresideerd, de rebellen begunstigd, niet genoeg ijver betoond in den dienst des Konings, in één woord zich schuldig gemaakt aan majesteitsschennis, beter nog: felonie (ontrouw aan den vorst). Allerlei mondelinge en schriftelijke bewijzen daarvoor werden aangevoerd, o.a. dat hij gezegd had, door de inquisitie en de plakkatens geen duizenden menschen te willen laten verbranden. En fray Lorenzo de Villavicencio voegt in een brief van 7 Jan. 1566 aan deze beschuldiging nog toe, dat de Markies van Bergen in de Nederlanden de eerste was, die vroeg de ketters niet te straffen.”

Deze brief van 7 Jan. 1566 was dus vóór den markies naar Spanje vertrokken en had hem daar verdacht gemaakt. Is het wonder, dat zijn reis naar Madrid bij de bevolking in herinnering bleef als een heldendaad?

De goederen van Jan IV van Glymes werden inderdaad door Alva, na gevoerd proces, gesequestreerd.

De Staten veroverden Bergen op Zoom in 1577. Sedertdien bleef het Markiezaat trouw aan Oranje, doch, evenals Jan van Glymes, ook aan Rome.

De houding van den Markies werd door vele tijdgenooten, die Roomsch en Spaanschgezind synoniem achtten, als een halfslachtige houding beschouwd. Achteraf echter blijkt hoe heldhaftig die houding was, daar Glymes immers terwille van zijn beide grondbeginselen: het katholicisme eenerzijds, de vrijheid der Nederlandsche steden anderzijds, zoowel met de Staten als met den koning in conflict moest komen. Geen der beide beginselen gaf hij prijs, al schenen zij den tijdgenoot onvereinigbaar. Het kostte hem misschien het leven. Het had in elk geval ten gevolge, dat zijn goederen door Alva werden gesequestreerd. Maar het had ook ten gevolge, dat de grensvesting Bergen op Zoom, bijgenaamd „de sleutel van Holland" een Nederlandsche stad bleef!

A. v. D